

ФОРМУВАННЯ НАУКОВОЇ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ШКОЛИ В УКРАЇНІ

Шишман Н.В.,
Селіванова Н.М., к.е.н., доцент

Одеський національний політехнічний університет

Бухгалтерський облік – це галузь сучасної науки, мета якої зводиться до розрахунку в грошовому вираженні вартості майна підприємства і визначення величини його власного капіталу [1].

Бухгалтерський облік є системою збору, реєстрації та узагальнення інформації в грошовому вираженні про майно, зобов'язання організації і їхньому русі шляхом суцільного, безперервного і документального обліку всіх господарських операцій. Інформація, яка формується в бухгалтерському обліку, використовується для складання управлінської та статистичної звітності, а також звітності перед наглядовими органами.

Тому на сьогоднішній день бухгалтерський облік відіграє важливу роль в житті людини.

Наукова школа – це стійке об'єднання науковців кількох поколінь з метою здійснення досліджень за однією із наукових спеціальностей під керівництвом відомого в Україні та за кордоном доктора наук, професора.

У бухгалтерському обліку можна виділити кілька історичних етапів розвитку облікових наукових шкіл, які зробили найбільший вплив на формування світової облікової думки. До відомих світових облікових школам відносяться італійська, французька, німецька та англо-американська, російська і багато інших.

Наукова школа – це стійке об'єднання науковців кількох поколінь з метою здійснення досліджень за однією із наукових спеціальностей під керівництвом відомого в Україні та за кордоном доктора наук, професора.

Характерними ознаками наукової школи, за нашим переконанням, є:

–наукову школу очолює, переважно, доктор наук, професор, якого вважають беззаперечним лідером даної наукової спеціальності в регіоні, державі;

–в науковій школі є, як мінімум, один доктор наук, професор та десять і більше кандидатів наук, доцентів, в основному, учнів професора;

–в науковій школі є власні наукові монографії, наукове фахове видання (затверджене Атестаційною колегією у складі Міністерства освіти, 39 науки, молоді та спорту України (МОНмолодьспорту України), підручники, навчальні посібники з грифом цього ж міністерства;

–наукова школа має свою емблему, певні традиції та ритуали, яким не менше 10 років.

Коли ж була сформована і розвинена українська національна школа і який внесок вона внесла облікову думку?

Період XIX і XX ст. є етапом найбільш стрімкого розвитку обліку на території України.

Формування і розвиток української бухгалтерської школи відбувалося в нерозривному зв'язку з такими відомими світовими обліковими школами, як: італійська, французька, німецька та англо-американська. Але найбільший вплив на формування української школи здійснила російська школа.

У радянський період українська бухгалтерська школа формувалася і розвивалася завдяки працям українських кадрів. Вищі навчальні заклади були в Києві, Харкові, Одесі, а потім і в Тернополі.

За радянських часів українська бухгалтерська школа розвивалася поруч з московської та ленинградської бухгалтерськими науковими школами. Видатними вченими, які вплинули на розвиток обліку в цей період були такі: М.Х. Жебрак, І.А. Басманов, В.Ф. Палій,

В.Б. Івашкевич, М.С. Помазков, О.С. Наринський, П.С. Безруких, С.О. Цуценят, А.Ш. Маргуліс та ін.

За незначний період часу в радянській Україні сформувалася національна бухгалтерська школа, яку започаткував професор П.П. Німчинов (1906-1983). Яскравими представниками цієї школи, які творили науку про бухгалтерський облік, були такі: І.В. Малишев, Ю.Я. Литвин, І.І. Каракоз, А.М. Кузьмінський, В.І. Самбірський, О.А. Шпиг, О.С. Бородкін.

Тільки з набуттям Україною незалежності (1991 р.) розвиток української наукової школи стало на самостійний шлях. Сьогодні видатними її представниками є М.Я. Дем'яненко, П.Т. Саблук, М.Г. Чумаченко, М.Т. Білуха, Ф.Ф. Бутинець, Б.І. Валуєв, А.М. Герасимович, В.Г. Горелкин, З.В. Гуцайлюк, І.П. Житній, Г.Г. Кірейцев, Л.М. Крамаровський, Б.С. Кругляк, М.В. Кужельний, В.Г. Линник, Б.М. Литвин, Н.М. Малюга, Е.В. Мних, Ю.І. Осадчий, М. С. Пушкар, В.С. Рудницький, В.В. Сопко, Л.К. Сук, Б.Ф. Усач, В.Г. Швець, В.О. Шевчук та ін.

Для вчених цієї школи характерним було те, що вони:

- пропонували вивчати облік від балансу до рахунків;
- покладали баланс в основі обліку;
- визначали рахунку елементами балансу;
- стверджували, що закон подвійності є наслідком закону балансу;
- відзначали незалежність інвентарю від плану рахунків;
- стверджували, що баланс є перетвореним інвентарем;
- пропонували відображати в балансі тільки майно, яке знаходиться у власності підприємства;
- поділяли рахунку на балансові і позабалансові;
- пропонували оцінювати актив за собівартістю;
- розглядали амортизацію як знос, величину раніше понесених витрат, яка списується в певній сумі на витрати даного звітного періоду [2].

Сьогодні українська наукова бухгалтерська думка представлена регіональними науковими школами: Київська, Житомирська, Луганська, Львівська, Одеська, Тернопільська, Харківська.

Таблиця 1 – Українські наукові школи [3]

Школа	Засновник	Напрямок
Київська школа	проф. П. П. Німчинов	Розвиток теоретико-методологічних аспектів обліку і контролю, аналізу та аудиту
Житомирська школа	проф. Ф.Ф. Бутинець	Дослідження проблем теорії та методології господарського контролю
Луганська школа	проф. І.П. Житня	Дослідження проблем економічного аналізу та актуальних економічних проблем використання виробничого потенціалу
Львівська школа	Поклав початок – проф. Е.В. Мних	Дослідження проблем теорії, методології та практики економічного аналізу, удосконалення обліку та аудиту в Україні
Одеська школа	Поклав початок проф. В.Ф. Палій	Вивчення проблем обліку, аналізу, аудиту інвестицій і основних фондів у АПК
Тернопільська школа	Поклав початок проф. Ю.Я. Литвин	Дослідження проблем обліку, аналізу та аудиту, підготовки висококваліфікованих наукових кадрів
Харківська школа	Засновником є Микола Федорович фон Дітмар	Дослідження проблем обліку і контролю в АПК в торгівлі і громадському харчуванні

Найчисельнішою в Україні є київська наукова школа, де працюють більше як половина докторів наук з бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту.

Науковці київської школи зосереджені не в одному вищому навчальному закладі або науковому центрі, а в декількох, зокрема: у КНЕУ, Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка, КНТЕУ, Державній академії статистики, обліку і аудиту, Національному університеті біоресурсів і технологій, Національному науковому центрі «Інститут аграрної економіки» та інших.

Другою за значимістю в Україні є тернопільська наукова школа обліку, аналізу і аудиту.

Першим доктором економічних наук, професором у ТФЕІ був Іван Олексійович Белебеха. В Тернополі працює 7 докторів економічних наук. Базовим вищим економічним закладом Тернопільської області, і навіть усієї Західної України є Тернопільський національний економічний університет.

Житомирська наукова бухгалтерська школа створена на базі кафедри бухгалтерського обліку, яка заснована у 1991 р. Колектив кафедри – це, насамперед, відома в Україні та за її межами Житомирська наукова бухгалтерська школа під керівництвом д.е.н., професора Франца Францовича Бутинця, яку створено ще на початку 1970 р. за активної підтримки його наставників – професорів П.П. Німчинова та І.В. Малишева [4].

На початку 90-х років в Україні відбулися серйозні перетворення в економіко-правовому забезпеченні підприємницької діяльності, реформування власності та перехід до ринкової економіки. Вперше Україна самостійно здійснила формування цілісної національної системи бухгалтерського обліку.

Серед пріоритетних наукових проблем обліку вітчизняних підприємств особливе місце посідає управлінський облік, зокрема облік інвестиційної та інноваційної діяльності, в розвиток якого значний внесок внесено й фахівцями Одеської школи [5-13].

Бухгалтерський облік об'єктивно знаходиться в стадії реорганізації і вимагає методологічного вдосконалення відповідно до нових вимог, що пред'являються до національної та міжнародної системи обліку.

Література:

1. Жадько К.С. Бухгалтерський облік у схемах і таблицях. [Електронний ресурс] / К.С. Жадько, В.В. Семенюта, Л.Ш. Олійник. – Режим доступу: <http://www.studfiles.ru/preview/5705358/>.
2. Кудіна О.Ю. Історія розвитку бухгалтерського обліку в Україні. [Електронний ресурс] / О.Ю. Кудіна. – Режим доступу: <http://www.studfiles.ru/preview/5013381/page/4/#5>.
3. Пасько Т.О. Історія бухгалтерського обліку: навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Т.О. Пасько – Суми: ВТД «Університетська книга», 2009. – 141 с.
4. Основи наукових досліджень: навч. посіб. для студентів спеціальності 6.03050901 «Облік і аудит» / Укладачі доцент, к. е. н. Дерій В.А., викладач Римар Г.А. – Тернопіль, 2012. – 127 с.
5. Побережець О.В. Особливості обліку доходів і витрат від інвестиційної та інноваційної діяльності / О.В. Побережець // Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. Т. 1, вип. 2/2. – О.: Наука і техніка, 2014. – С. 91-99.
6. Свінарьова Г.Б. Формування системи управлінського обліку та аналізу в процесі динамічного управління [моногр.] / Г.Б. Свінарьова, С.В. Філіппова – Донецьк: Вид-во «Ноулідж» (донецьке відділення), 2012. – 245 с.
7. Волощук Л.О. Інноваційна діяльність та розвиток промислових підприємств України: проблеми статистичного та економічного аналізу / Л.О. Волощук // Проблеми економіки. – 2014. – №4. – С. 269-274.

8. Волощук Л.О. Аналітичні інструменти управління інноваційним розвитком промислового підприємства: [моногр.] / Л.О. Волощук, В.В. Кірсанова, С.В. Філіппова. – Одеса: ФОП Бондаренко М.О., 2014. – 180 с.
9. Кірсанова В.В. Обліково-аналітичні інструменти управління реальними інвестиціями в процесі інноваційного розвитку промислових підприємств: [моногр.] / В.В. Кірсанова, Л.О. Волощук, С.В. Філіппова. – Одеса: ФОП Бондаренко М.О., 2015. – 198 с.
10. Кірсанова В.В. Проблеми обліку інноваційної діяльності / Кірсанова В.В., Сухарева Т.О., Ковальова О.М. // Вісник соціально-економічних досліджень, № 41(2), 2011. – С. 216-221.
11. Філіппова С.В. Інноваційний контролінг в діяльності промислових підприємств : навчальний посібник / С.В. Філіппова, М.А. Юдін, О.В. Мелих, Н.М. Селіванова. – Одеса: ФОП Бондаренко М.О., 2016. – 134 с.
12. Філіппова С.В. Інноваційні витрати промислових підприємств: проблеми їх відображення в бухгалтерському обліку / Філіппова С.В., Варчук О.А., Крисенко А.В. // Бізнес Інформ. – 2015. – №5. – С. 215-220.
13. Інноваційна економіка: теоретичні та практичні аспекти: [моногр.]; Вип. 1 / за ред. д.е.н., доц. Є.І. Масленнікова. – Херсон: Гринь Д.С., 2016. – Вип. 1. – 854 с.